

"תקן לניהול בטיחות 18001 – אורות וצללים מפרספקטיבה של חונד/מטמיע"

תקציר לקראת כינוס איכות ובטיחות נובמבר 2005

המחבר: צבי בנימיני-יועץ בכיר לבטיחות וניהול סיכונים,

[כתובת דוא"ל: zvibe@eshed-m.co.il](mailto:zvibe@eshed-m.co.il)

הקדמה

כל חונד/מטמיע/יועץ העוסק בתחום של 18001, שומע רבות את סידרת השאלות והטרוניות הבאות:

- "בשביל מה צריך את זה בכלל?"
 - "ממילא אני עובד לפי החוק במפעל"
 - "האם התקן ימנע לי תאונות? זה יבטיח שלא יהיו נפגעים?"
 - "מה יקרה עם ממונה הבטיחות אחרי יישום התקן?"
 - "ממילא אנשי האיכות במפעל משתלטים על כל הנושא"
 - "התקן זה רק ניירת. מה שצריך זה בטיחות בתכל'ס"
 - "אם אני אתחיל עם זה, אני אצטרך בהמשך להתעסק עם זה כל הזמן"
- בדרך כלל נשמעות שאלות אלה בפגישות שווק ובמהלך ניסיונות לשכנע את המפעל להטמיע את תקן 18001, אולם קורה לא אחת שטענות אלה נשמעות מגורמים שונים במפעל גם לאחר התחלת עבודת בניית הכלים, הדרכה והטמעה.
- צריך לומר ביושר. לעיתים, די קשה להתמודד עם טיעונים אלה. הבעיה אינה נעוצה בתוכן הדברים אלא בדפוסי מחשבה ובאופן התקשורת ושיתוף הפעולה עם האנשים ממלאי התפקיד השונים במפעלים אשר סדרי העדיפויות שלהם אחרים לגמרי.
- על כן, מוצע להסתכל על הנושא באופן מעט שונה.

"גישת המוצר" לנושא ניהול הבטיחות

בשנים האחרונות הפכה הבטיחות בעבודה לנושא שפחות ופחות חולקים על הצורך בו. גם החוק אומר את דברו, גם אווירה ציבורית ופסקי דין שונים.

ובכל זאת, כאן נעוצה כנראה המכשלה הגדולה של התחום היותו "מובן מאליו" עד כדי שהוא בלתי מוחשי.

יש אפוא צורך להופכו למוחשי ולחלק בלתי נפרד מ"פעילות הליבה" במפעל, קרי - ייצור מוצרים.

בתמצית - כאשר פועל, מנהל עבודה, מנהל ייצור מייצרים מוצר ספציפי כלשהו, הם גם מייצרים, באופן אוטומטי ונלווה, גם מוצר נוסף ששמו: "בטיחות וגהות בעבודה". למוצר הנלווה הזה, כמו לכל מוצר אחר, יש תכנון, מפרטי ביצוע, תמחיר, שיטות ייצור, מדדי איכות וכו'.

ניתן אפוא לראות בתקן 18001 כמפרט הטכני או מפרט האיכות

לייצור המוצר שנקרא "ניהול הבטיחות בעבודה".

שאלה מתבקשת: האם אין מדובר כאן בסוג של סמנטיקה או משחק מילים?

תשובה: ממש לא. מדובר בעניין מהותי ממש היורד לשורש הענין. כלומר הפיכת הבטיחות מ"חובה", "נטל", וכו' למוצר בפני עצמו עם כל מאפייני מוצר קלאסיים - תכנון, מפרטי ייצור, תמחיר, מדדי איכות וכו'.

שאלה נוספת: לכאורה, החוק אמור להיות "מפרט טכני ואיכותי" כזה. למה להמציא את הגלגל?

תשובה: נניח אפילו שכך צריך היה להיות. האומנם החוק ממלא את תפקידו בתור שכזה? זהו נושא ראוי לדיון, אולם התשובה שלי – ממש לא!

אם נבחן את החוק ולשון החוק – בייחוד חוק ארגון הפיקוח על העבודה, העוסק בניהול הבטיחות במקום העבודה - נראה כי הוא בנוי מנדבכים שונים אשר אינם מצטברים באורח טבעי, פשוט ולוגי לכלי עבודה ולדפוס חשיבה ופעולה בתכנון ויישום הבטיחות בעבודה.

החוק אינו נותן פתרון טבעי וטוב (אלא פתרון כללי, המצריך דקדקנות ופרשנות משפטית רבה ולא מעשית) לשאלות בסיסיות של מדיניות הנהלה, שיתוף עובדים, מדדי בטיחות, ניהול סיכונים וסקרי הנהלה.

החוק כמעט ואינו מדבר בשפת ניהול הבטיחות (למעט בנושא תכנית הבטיחות שמעמדה כיום ידוע). גם האלמנטים הפרו-אקטיביים של הבטיחות אינם מודגשים ואינם מהווים חלק בולט בחוק.

שאלה חשובה: אם כך, מדוע התקן אינו הופך לחובה חקוקה? האם מומלץ שיהיה כזה?

תשובה: הואיל וקיימים חוקים, אין צורך להוסיף עליהם אלא ליצור כלים להבהרה, הרחבה ובניית מחויבות של הארגונים והמפעלים. יודגש כי אחד מיסודות התקן הוא – בכל מקרה – קיום קפדני של דרישות החוק. אולם כבר ראינו כי דרישות החוק הינן עפ"י רוב "מינימום מחייב" בלבד ולא "מקסימום ריאלי" כרוח התקן.

על כן – חוק הוא חוק בלשונו, רוחו וכווני המחשבה שבו. אין על כך עוררין. מאידך, דווקא הפיכת התקן לחוק תעקר אותו – בעיני – מכוחו המיוחד, מאיכותו ומתפקידו לשמש כבסיס איכותי לייצור "ניהול הבטיחות" במפעל.

הצגת הנושא

ההרצאה תתמקד בהצגת הבעיה דלעיל ובדוגמאות מתוך הטמעת תקן 18001 במספר סוגים של ארגונים – מפעלי תעשייה וחברות בניה מנקודת ראות החונך/מטמיע. ההרצאה תסקור פעילויות הטמעה מרכזיות שונות ותתמקד בניתוח "אורות וצללים" בתהליך ההטמעה כאמור בכותרת.